

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

Katranlık Köyünden Bölge Ağzlarında Atasözü ve Deyimler'e Katkılar Contributions from Katranlık Village to Proverbs and Idioms in Regional Dialects

DOI: 10.5281/zenodo.10445770

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
12.12.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
30.12.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2023

**Türk Dili ve
Edebiyatı
İncelemeleri
Dergisi**

Mehmet GÜL
Milli Eğitim Bakanlığı
Okul Müdürü
mehmtgl@hotmail.com

ORCID ID
0009-0007-4359-5680

Öz

Atasözleri ve deyimler her dilde bulunan zaman içerisinde kalıplaşarak nesilden nesle aktarılan etkili ifade biçimlerindedir. Atasözleri ve deyimlerin oluşmasında coğrafya, kültür ve sosyal hayat gibi farklı hususlar rol oynamaktadır. Belli bir yöreye ait atasözleri ve deyimlerden bazıları ölçünlü dile yerleşerek ortak kullanım haline gelirken bazıları da bulunduğu yörede kullanılır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve okuma oranının artması gibi sebepler ortak kültürün öne çıkmasını sağlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak dil ve kültürde alt tabaka denilebilecek unsurlar kaybolmaya başlamıştır. Bu değişime engel olmak mümkün olmadığından alt kültür unsurlarından olan atasözleri ve deyimlerin yaşatılmaya çalışılması en azından kayıt altına alınması önem arz etmektedir. Hatay ili, Hassa ilçesi, Katranlık köyü, sosyokültürel açıdan değerlerini koruyucu bir yapıya sahiptir. Başta doğum, ölüm ve düğünler olmak üzere birçok uygulama eski şekilleriyle köyde yaşatılmaktadır. Bu çalışmada, Katranlık köyünden yapılan derlemelerden hareketle yörede kullanılan atasözleri ve deyimlerin oluşumu hakkında bilgi verilmiş ve bunların *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler'e* karşılaştırılması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: atasözü, deyim, Katranlık köyü, sözlük

Abstract

Proverbs and idioms are effective forms of expression that exist in every language and are transmitted from generation to generation by becoming stereotyped over time. Different issues such as geography, culture and social life play a role in the formation of proverbs and idioms. While some of the proverbs and idioms belonging to a certain region have settled into the standard language and become common use, some of them are used in the region where they are located. Reasons such as the spread of mass media and the increase in the reading rate have made a common culture come to the fore. As a result of this situation, elements that can be called the lower layer in language and culture have begun to disappear. Since it is not possible to prevent this change, it is important to try to keep the proverbs and idioms, which are subcultural elements, alive and at least to record them. Hatay province, Hassa district, Katranlık village has a structure that protects its socio-cultural values. Many practices, especially birth, death and weddings, are kept alive in the village in their old ways. In this study, information was given about the formation of proverbs and idioms used in the region, based on the compilations made from Katranlık village, and their comparison was made with Proverbs and Idioms in Regional Dialects.

Keywords: Proverb, idiom, Katranlık vilage, Literature, Dictionary

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

GİRİŞ

Türkler, tarih boyunca farklı coğrafyalara göç etmişler, göç ettikleri yerlere kültürlerini de taşımışlardır. Karşılaştıkları kültür unsurlarından bazılarını da kendilerine mal ederek onlardan faydalanmışlardır. Türklerin kültür zenginliğinin oluşmasında coğrafya ve sosyal hayat gibi birden fazla husus etkili olmuştur. Bu gelişim gerek ölçünlü dil gerekse ağızlar olmak üzere kendilerini ifade etme aracı olan dile de yansımıştır.

Halk ağzı; dil, sosyoloji, halkbilimi, tarih ve antropoloji gibi pek çok alana kaynaklık etmektedir. Halk ağzından derlenen atasözü ve deyimler de Türk kültürü araştırmalarına katkı sağlayan kaynaklardandır.

Kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanımı, Türkiye Türkçesi ağızlarını günden güne yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir. Türk dili üzerine çalışan bilim insanları Türkiye Türkçesi ağızlarının derlenmesi ve incelenmesinde önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Bunlardan birisi Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması* adlı çalışmasıdır. Karahan bu çalışmada, o güne kadar yapılan ağız çalışmalarından hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarını Kuzeydoğu Grubu, Doğu Grubu ve Batı Grubu ağızları olmak üzere üç ana ağız bölgesine ayırmıştır. Bu sınıflandırmada Hatay ağızı, Batı Grubu Ağızlarından VII. grup içerisine alınmıştır (Karahan, 1996: 171).

Atasözü ve deyimleri üzerinde Cumhuriyet Dönemi'nde ilk araştırma yapan kişilerden birisi de Aksoy'dur. Aksoy'a (1971) göre atasözleri ve deyimler ile ilgili atasözlerindeki hüküm, genel kural niteliğindedir. Amaç da hayat ve tabiat olaylarının, tecrübelerden alınan dersleri; birtakım gerçekler, hikmetler ve öğütler halinde bildirmektir. Atasözleriyle karıştırılan deyimlerdeki hüküm, genel kural niteliğinde olmadığı gibi amaç da atasözlerinin amacına benzemez. Deyimlerde amaç, bir kavramı özel şekilde ifade etmek veya çekici, güzel bir ifade ile anlatışı canlandırmaktır. Mesela "Korkunun ecele faydası yoktur." "Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır." sözleri genel kural niteliğinde olduklarından ve bir gerçeği, bir tecrübeyi bildirdiklerinden atasözüdürler. Fakat "Atı alan Üsküdar'ı geçti." "Tencere yuvarlandı kapağını buldu." sözleri, genel kural niteliğinde olmadıklarından ve bir durumu bize daha canlı, daha güzel bir tarzda anlatmağa yaradıklarından deyimdirler (Aksoy, 1971: 279).

TDK'nin *Bölge Ağızlarında Atasözü ve Deyimler (BAAD)* yayını daha önce 1969 ve 1971 yıllarında yayınlanan iki ciltlik eserin birleştirilerek, imla birliği sağlanarak ve ayrı zamanlarda ele alınmasından doğan tutarsızlıklar giderilerek sunulan baskısıdır. Bu sözlük; 5.719 atasözü, 5.618 de deyim olmak üzere iki kısma ayrılmıştır (Kaçalın, 2016: 8).

Atasözleri ve deyimler, kültür varlığı açısından önemi, arkaik özellikler taşımaları, söz varlığı bakımından taşıdığı zenginlik ve ifade gücü gibi farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud, Türk boyları arasında dolaşarak atasözü ve deyimler derlemiştir. Kutadgu Bilig'de de pek çok atasözü ve deyim bulunmaktadır.

Bazı atasözleri ve deyimler, arkaik unsurları da barındırır. Arkaik unsurlar, köken bilgisi çalışmalarında önemli rol oynar.

Altuğ (2021) çalışmasında 28 kelimenin arkaik öge olarak bölge ağızlarındaki atasözlerinde yaşadığını tespit etmiştir. Bu ögelerin çoğu ölçünlü Türkiye Türkçesinde yaşamayan *söykenmek/söğkenmek, konur, emsiz, nöker* vb. kelimeler ile GTS'de "eskimiş" kaydıyla yer alan *gen, bay, batman* vb. ve yine GTS'de "halk ağzında" ifadesiyle kayıtlı *ögür, köseği, eğin* vb. kelimelerden oluşmaktadır. Altuğ'a göre ayrıca sıklık sözlüklerine göre yazılı dilde az kullanılan *berk, arımak/arık* vb. kelimeler de arkaik öge olarak değerlendirilmiştir (Altuğ, 2021: 229).

Alemdar da (2019) atasözleri ve deyimlerin taşıdığı anlam inceliklerine ve söz varlığına dikkat çeker. Alemdar'a göre atasözleri ve deyimler, bir milletin tecrübelerini âdeta bir öz hâlinde ihtiva eden kültür mirasları olduğu gibi aynı zamanda kelimelerin anlam inceliklerini de bünyelerinde barındıran

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

dil zenginlikleridir. Zamanla bazı yeni kelimeler türediği gibi bazı kelimeler de unutulabilir; ancak dilden dile dolaşan ve hemen hemen her edebî eserde karşımıza çıkan atasözleri ve deyimlerin muhafazası, bu unutulmayı en aza indirmemizi sağlayacaktır. Ayrıca, bazı kelimelerin anlamları unutulsa dahi eğer söz konusu kelime bir atasözü veya deyimde yaşıyorsa, atasözleri ve deyimlerin yukarıda zikredilen hususiyetlerine binaen, zamanla o kelimenin anlamı da hatırlanabilecek ve kelime geri kazanılabilecektir. Zikredilen bu hususlara bir örnek, günümüzde ‘devir değişti, eski tutumların değeri kalmadı’ manasında kullanılan “Eski çamlar bardak oldu.” ibaresinin ‘çamdan yapılan su testisi’ manasındaki bardak kelimesinin bahse konu anlamını muhafaza etmesidir. Bununla birlikte; her bir atasözü ve deyim, haiz olduğu hususiyetleri ancak kullanıldığı sürece yerine getirebilir. Bu sebeple, atasözleri ve deyimlerin unutulmamasına ve kullanımlarının daha da yaygınlaşmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir (Alemdar, 2019: 112).

Sır Dünder’a (2021) göre deyimler bir dilin gelişmişlik ve zenginlik düzeyine işaret eder. Yazar göre Türkçenin söz varlığı yalnızca standart dilin verileriyle ölçülemez. Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen ancak standart dilde yer almayan birçok söz varlığı unsuru da bulunmaktadır. Bu unsurlar içerisinde Türkçenin tarihî dönemlerini aydınlatabilecek ve zenginliğine kanıt oluşturabilecek soyut ifade biçimleri mevcuttur. Deyimler, dildeki bu soyut ifade biçimlerinden biri olup gelişmiş bir dilin anlatım gücünü, işlenmişlik düzeyini, söz varlığının zenginliğini gösterir. İçinde filizlenip oluştuğu topluluğun sosyal ve ekonomik hayatı ile tarihî ve kültürel kimliği hakkında bilgiler verir. Bu bağlamda deyimlerin Türk dili tarihi çalışmalarında ve ağız araştırmalarında katkısı büyüktür. Deyimlerin göz ardı edilmesi, ağız araştırmalarının önemli bir eksikliğidir. Yapılan çalışmalarda özellikle kayıt altına alınmamış deyimlerin tespit edilmesi, nerede, ne zaman ve ne anlamda kullanıldığının belirlenmesi gerekir (Sır Dünder, 2021: 2602).

Yukarıda da izah edildiği üzere bir çok açıdan önemli olan atasözü ve deyimlerin kaybolmadan derlenmesi, farklı bilim alanları tarafından incelenmesi yapılması gereken öncelikli çalışmalardandır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmayla ilgili öncelikle alan yazını taraması yapılmış daha sonra 2019-2020 yıllarında yöreden derlenen atasözü ve deyimler iki başlık altında örnekleriyle verilmiştir. Sonuç bölümünde bu atasözleri ve deyimlerin oluşum biçimi, *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*’de bulunup bulunmadığı, bulunuyorsa hangi şekilde bulunduğu dair değerlendirmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Atasözleri

Ark arınır amma, ad arınmaz: Suyun akıtıldığı arkların bile zamanla temizlenmesine rağmen toplumun gözünde adı çıkan bir kişinin bir daha adını temize çıkaramayacağını anlatır. Bu atasözü BAAD’de Gaziantep ağızından derlenen “Arık arınır ad arınmaz.” deyimiyile aynı anlamda kullanılır (BAAD, 2016: 43).

Aman gızım hareketleriñe diğgad ed, adıñ bir çıkarsa heç de eyi olmaz. Ark arınığ amma ad arınmiyek.

Daş daşa dāmeden, duvar olmaz: İnsanın hiç kimseye dokunmadan bir birlikteliğin olmayacağını anlatır.

Canıñı sığma ğardaş, daş daşa dāmeden duvar olmaz.

İrbik ötmeden, sömää ötmez: Büyük konuşmadan, küçüğün konuşmasının uygun olmadığını anlatır. Bu atasözü de BAAD’de “İbrik ötmeden ibik ötmez.” (*Bor-Nğ), “İbrik söylemeden ülbük söyler.” (*Silifke-İç.) biçimlerinde kullanılır (BAAD, 2016: 143).

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

BAAD'de bu sözün benzeri, deyimler bölümünde de yer alır.

İbriği de karışır, sülüşü de. (Hacıahmetler, *Sütçüler-Isp.) (BAAD, 2016: 351).

İbrik öter, ibik öter, ibrik ötmeden ibik niye öter? (-Nğ.) (BAAD, 2016: 351).

Aşağıdaki örnek Katranlık köyü ağzından tespit edilmiştir.

Sus len gonusma, ırbık ötmeden, sōmāā ötmez.

Eñ kötü mesleg damdıra, onu ören göy kenara: Meslek edinmenin önemini anlatmak için kullanılan bu atasözünde, *damdıra* “saz çalmak” sevilmeyen bir meslek olsa da bir gün ihtiyacı karşılayacağı anlatılır.

Eñ kötü mesleg damdıra, onu ören göy kenara, dālmi?

Osuruklu gıça, arpa çörā mahana: Yaptığı kötü işe her seferinde kılıf bulan kişi için kullanılır. BAAD'de bu atasözünün benzeri, “Osuranlı göte arpa şepesi bahane.” (Bor-Nğ.) biçiminde vardır (BAAD, 2016: 187).

Yapamiacāni bildi için mahana üretmesij, osuruklu gıça, arpa çörā mahana.

Püsüg gıçına bağmış, ben bu deritten ölürüm demiş: Bu atasözü ufacak bir yaradan veya rahatsızlıktan çok korkup hastalık hastası olanlar için kullanılır.

Hısım bu yarle cip abarıön, püsük gıçına bağmış, ben bu derdden ölürüm demiş.

Yüzü eşgi olanı, balı da eşgi olur: Güler yüzlü olmanın önemini anlatan bu atasözü, daha ziyade esnaflar için kullanılır.

Ölum esnaf dedij yüzü gülecek, yüzü eşgi olanı, balı da eşgi olur.

Deyimler

Adam gırğ yılda bir oynaş gédmiş, ilk āşamdan ay aydı olmuş: Hayatında bir kez yanlış bir iş yapmaya kalkan birisinin işlerinin ters gitmesini anlatır.

Biziki de şans mı, adam gırğ yılda bir oynaş gédmiş, ilk āşamdan ay aydı olmuş.

Āzındaki gozu gırmağ: Bir işi bitirmeden, diğer işe yeltenmemek gerektiğini anlatır. Deyim, BAAD'deki “Ağzındaki kozu kırmak” deyimiyile aynı anlamdadır (BAAD, 2016: 239).

Hele āzındaki gozu bir gır da, ondan sōna bakalım.

Elime ne göyduñ ki, yüzüne onu çalım: Bu atasözü insan ilişkilerinde mütakabiliyet ilkesini anlatır. “*Sen bana ne iyilik ettin ki, benden iyilik bekliyorsun*” anlamında kullanılır. Bu deyim, BAAD'de “Elime vermedin ki yüzüne sürsem.” (Çanılı, *Ayaş-Ank.) olarak kullanılır (BAAD, 2016: 315).

Olacā buydu, elime ne göyduñ ki, yüzüne onu çalım.

Ali fakiya yazdırdı, daha bēter azdırdı: Burada bir kişinin veya çocuğun sakinleşmesi için birtakım girişimlerde bulunulduğu, ancak bunun bile ters gitmesini anlatır.

Noldu, Ali fakiya yazdırdı, daha bēter azdırdı

Allah'a yönükmek: Dua etmek, Allah'a yönelmek anlamındadır.

Allah'a yönügdüm, İrabbım dedim.

Biti ölüg gimi olmak: Yorgun ve bitkin görünmek anlamında kullanılır.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

Ne oldu, biti ölüg gimi durioñ?

Carıs malamat olmak: *Rezil rüsva olmak*, deyimine karşılık gelir.

Düñkü mevzu yüzünden carıs malamat olduğ.

Çengel gibi olmak: Bir kişinin çok zayıflaması anlamına gelir.

Solaller'in alı görüşün tanılemedim, çengel gimi oluğ.

Çula göyacağ etmek: Bir kişiyi döve döve hastanelik etmek karşılığında kullanılır.

Şu adamı yakalarsam, çula göyacağ ederim.

Dulünü şişirmek: Bir kişinin yüzünün avurt bölgesine yumrukla vurarak avurdunu şişirmek demektir.

Ahmed, Ali'nin suratına vurunca, dulünü şişirdi.

Esgaá gimi olmak: Bir kişinin yaşanan kötü bir süreç sonunda veya uzun süren hastalık sonunda, çok zayıflayıp renginin iyice esmerleşmesini anlatır. *Esgaá*, ateşte ekmek pişirirken çevirmeye ağaçtan yapılmış yassı değnek anlamında bir kelimedir.

Adamcaaz esgaá gimi oluk.

Hapa hap galmak: Burun buruna gelmek anlamında bir deyim.

Köşie dönüncü adamnan hapa hap galdım.

Mığrıbi gimi durmak: Suratını çok asık durmak. Mığrıbi kelimesi, *Derleme Sözlüğü*'nde bilinmeyen geçmişten, olacaktan haber veren (kimse) karşılığında kullanılır.

Hoşuna gitmilençik, mığrıbi gimi durmıe başladı.

Mırızgı yığgın durmak: Morali bozuk, bir şeylere canı sıkkın olan kişilerin ruh hâlini tanımlar.

Emmimi bôn mırızgı yığgın gördüm.

Pambıg çeften çıkmış da, āza bağ āza demiş: Bu deyim, sonradan görme ve çevresindekileri beğenmeyenler kişiler için kullanılır.

Pambıg çeften çıkmış da āza bağ āza demiş, bizi bānirler mi?

Persi çıkmak: Hızla koşarken ayağının takılıp, büyük bir hışımla yere düşmek anlamında kullanılır.

Arabie yakallem die goşarkan persi çığdı.

Püssüg parçalamak: Birilerine gözdağı vermek istemek, şirretlik yapmak anlamında kullanılır.

Herif bizi gorkutmağ uçun püssüg parçalõr.

Saldırcana düşmek: Zatırre hastalığına yakalanmak, anlamına gelir.

Gomşununı kızı üşüdmüş, saldırcana düşmüş.

Tank ayaz: Evin kapının kapısının tamamen açık kalması anlamına gelir.

Ğapı soñuna ğadar açığı, tank_ayaz.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

Ulaşlı ğapsalı gibi: Ulaşlılar diye bilinen bir sülale varmış. Bu ailede evin kapısı hiç örtülmezmiş. Bu nedenle evinin kapısı açık olanlar için kullanılır. *Derleme Sözlüğü*'nde *ğapsalığ* kelimesi de *parmaklık*, *bahçe kapısı* anlamında kullanılır.

Evin ğapısı apaçığ, Ulaşlı ğapsalı gibi.

Yürā düşmek: Birisinin, yaşadığı olay karşısında çok korkması anlamına gelir. *Güncel Türkçe Sözlük*'teki *ödü kopmak* veya *ödü patlamak* deyiminin karşılığıdır.

Bir anda ğarşıma çıkınca yürām düşdü.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Katranlık Köyü ağzından derlenen yedi atasözü, yirmi bir de deyim ele alınmıştır. Bu atasözü ve deyimlerden bir kısmı *BAAD*'dekilerle aynı anlamda kullanılır. Buna örnek olarak, *Ark arınır amma, ad arınmaz.* atasözü, *Arık arınır ad arınmaz.* *BAAD*'dedeki atasözle benzerlik gösterir. *İrbik ötmeden, sōmāā ötmez.* atasözü de *BAAD*'deki (*İbrik ötmeden ibik ötmez. İbrik söylemeden ülbük söyler.*) atasözlerine benzer. *Yürā düşmek* deyişi de *BAAD*'deki *ödü patlamak* deyişiyle benzerlik gösterir. Çalışmanın tamamında üç atasözü ve iki deyim *BAAD*'dekiyle benzerlik gösterir. Diğer atasözü ve deyimler, *BAAD*'dekilerle benzerlik göstermez.

Katranlık köyünden derlenen atasözü ve deyimlerdeki *eşğāā gimi olmak, damdıra ve ırbık sōmāā* gibi kelimeler gündelik hayatta kullanılan eşya isimlerinden esinlenilerek benzetme ilgisiyle oluşturulmuştur. Bir kısmı da *mığrıbı, Ulaşlı, Ali Fakı* gibi yörede daha önce yaşamış kişilerin isimleriyle ilgilidir. Bu kelimeler yöreye has unsurlarla ilişkilendirilerek yöre halkının kendi arasında anlaşabileceği kod niteliği de taşır.

Kaynak kişiler, bu atasözleri ve deyimleri gündelik konuşmaları içerisinde akıcı bir şekilde kullanarak duygu ve düşüncelerini dile getirir. Kaynak kişilerin yaş ve cinsiyet özellikleri dikkate alındığında bu atasözleri ve deyimler yörede değişik yaş grupları arasında kullanıldığı görülür. *Sōmek, ğapsalığ, saldırcan, yönükmek, hapa hap ve eşğāā* gibi kelimeler *Türkçe Sözlük*'te bulunmayan kelimelerdir. Bunlardan *eşğāā* kelimesi *Güncel Türkçe Sözlük*'te, *Tarama Sözlüğü*'nde ve *Etimolojik Sözlük*'te yer almaz. *Derleme Sözlüğü*'nde de Yayladağı ağzında *inseği* biçiminde ve *ucu yanmış odun* karşılığında verilir. Hatay'ın Dedemli köyünde de bu kelime aynı anlamda fakat *öskanti* biçiminde kullanılır. Yörede tespit edilen atasözü ve deyimlerde kullanılan bu tür kelimelerin etimolojik incelemesi yapılabilir. Bunun yanı sıra kelimelerin farklı kullanımlarından yola çıkılarak ağızlarda meydana gelen değişimin yönü ve çeşitliliği ile ilgili sonuçlara varılabilir.

Çeviri Yazı İşaretleri

ā Uzun a

á a-e arası ünlü

è Kapalı e

ĩ Kısa i

î Uzun i

ō Uzun o

õ Uzun ö

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

ü Uzun u

ğ Arka damak g'si

η Damak n'si

Kaynak Kişiler

Adı Soyadı	Cinsiyeti	Yaşı
Hatice Toprak	Kadın	63
Gülendam Gül	Kadın	36
Döne Elma	Kadın	83
Mustafa Vurucu	Erkek	47
Hatice Şifa Gül	Kadın	18

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 1 - Number: 2 p. 116-123, Fall 2023

KAYNAKÇA

Aksoy, Ömer Asım (1971). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü - 1 Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Alemdar, Ensar (2019). Türkçe Atasözü ve Deyim Hazinesine Atalar Sözü Mecmuası'ndan Katkılar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö5), 112-124.

Altuğ, Murat (2021). Türkiye Türkçesi Bölge Ağızlarındaki Atasözlerinde Arkaik Ögeler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 216-231.

Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü). (02.12.2023). <https://sozluk.gov.tr/>

Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (29.12.2023). <https://sozluk.gov.tr>

Güncel Türkçe Sözlük (02.12.2023). <https://sozluk.gov.tr>

Karahan, Leylâ (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.

Sır Dünder, A. N. (2021). Kütahya Merkez Ağzından Derlenen Deyimler ile İlgili Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2601-2627.

TDK (2016), *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*, bs. haz. Mustafa S. Kaçalın, Ankara, 494 s., TDK Yayınları: 279, 331. (5788 atasözü, 5674 deyim).